ՎԵՑԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ—ԹԻՒ 292—ՀԻՍԿՍԱՐԹԻ— 29 ՕԳՈՍՏՈՍ 1857

ՄԱՍԻՍ

ԼՐԱԳԻՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

Տարեկան գինն է . . . . . 130 ղրշ
Վեցամսեայ „ . . . . . 70 „
Եռամսեայ „ . . . . . 40 „
Մէկ ծանուցումը տողն 80 փարա է։
Յօդագրութիւնները կանխիկ են։
Յօդագրութիւնները ամեն ամսոյն 1ին եւ 16ին կը սկսին։

Դուրս Երթալիք լրագիրներուն ճամբուն ծախքը ամեն մէկ թիւին համար 20 փարա է։
Լրագրոյս վերաբերեալ նամակ կամ որ եւ իցէ դրութիւն, խմբագրին պիտի ուղղուի. եւ ասոնց ճամբուն ծախքը խրկողին վրայ է։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ 29 ՕԳՈՍՏՈՍ

Հնդկաստանէն եկած վերջին լուրերը անհաճոյ են։ Ուստ գաւառը՝ որ մինչեւ հիմա հանդարտ կեցած էր, ապստամբեր է՝ Բերեւս յիշեալ գաւառին թագաւորը անգղեայցիք բռնելնուն ու բանտարկելնուն պատճառաւ։

Մէրնի-Բրէնի լրագիրը մեծապէս խռոված է այս նոր ապստամբութեան վրայ, եւ կառաջարկէ, որ Անգղեայ ժողովուրդը վերջին արեւելեան պատերազմին ժամանակը ըրածին պէս, ամեն կերպով նպաստամատոյց ըլլայ կառավարութեան այս մեծ ապստամբութիւնը զսպելու համար։

Կըսուի թէ Անգղեայ մէջ գտնուած բոլոր զօրքերը Հնդկասան պիտի խրկուին, եւ անոնց տեղը ազգային քաղաքական զօրքերը պիտի անցնին, որոնց թիւը 70 հազար հողի պիտի ըլլայ։

Հասարակաց խորհրդարանին մէջ՝ Պ. Տիզրայելի արդէն Հնդկաստան խրկուած զօրքերով ապստամբութեան զսպուելուն վրայ տարակոյս ցուցնելով, ըսաւ Ռալմէրսթըն եւ Պ. Ա. Էրնօն Սմիթ յայտարարութիւն ըրին, թէ զինուորական հմուտ անձանց վկայութեանը նայելով, Հնդկասան խրկուած զօրութիւնները բաւական էին ապստամբութիւնը նուաճելու՝ թէ որ արտաքոյ կարգի նոր անցքեր չպատահին։

Լորտ Ռալմէրսթըն նաեւ յայտարարութիւն ըրաւ թէ Անգղեայ կառավարութիւնը Սուէշի ճամբով Հնդկասան զօրք անցուցնելու հրաման խնդրած է Եգիպտոսի փոխարքային։

Չէրքէզեստանի մէջ անցած անցքերուն վրայ ալ խորհրդարանին մէջ խօսք բացուելով, Լորտ Ռալմէրսթըն ըսաւ թէ Ռուսիա Չէրքէզներուն վրայ զօրք խրկելով Փարիզի դաշնադրութեան չդպչիր ամենեւին։

Գաղղիական Ռէնի լրագիրը Հնդկասանէն նամակ առնելով՝ կը ծանուցանէ, թէ Պէնկալայի կուսակալութեան մէջ եղած Հիսար-Ֆիրոզէհ եւ Իհանսի քաղաքներն ալ ապստամբութեան դրօշակ բացեր են. եւ այս երկու քաղաքներուն ապստամբները միանալով՝ անգղեացւոց զօրքերը հալածել ուզեր են ու մեծ ջարդ կերեր են անոնցմէ։ Սակայն անգղեացիք վերոյիշեալ երկու քաղաքները ապստամբաց ձեռքէն եւ առնելու չափ շատուոր չըլլալով, պարտաւորվեր են պաշտպանողական դիրք մը բռնելու։

Գոմպայի թերթը լրագիրը կը ծանուցանէ, թէ Մատրասի ու Պոմպայի կուսակալութեանց մէջ ալ ապստամբութեան փորձեր եղեր է, բայց շուտով զսպվեր է։

Անգղեայ թերթը լրագիրը Հնդկասանի բանակին նոր կազմութեանը վրայ Նարիեր գնդապետին գրած մէկնամակը կը հրատարակէ, որուն մէջ առաջարկված է Անգղեայ կառավարութեան, որ Բարեյուսոյ հրուանդանին ներսի կողմերը բնակող Բաֆր ըսված արաբներէն զինուոր դրէ Հնդկասանի համար, որովհետեւ չէրնար այսուհետեւ վստահիլ Հնդկասանի բնիկներուն եւ մահմէտական զօրաց վրայ։ Նարիեր գնդապետը կը մատնէ, որ 8 կամ 10 հազար Բաֆր ու Հօթանթօ զօրքով Հնդկաց ամբողջ բանակին մը դէմ կրնայ դրվիլ. դլխաւորապէս Հօթանթօները գերազանց ձիաւորներ կըլլան կըսէ։ Տաքի, աշխատութեան եւ անօթութեան դիմանալու մասին այս արաբներուն հաւատարոյ չկայ։ Թէ որ Անգղեայ կառավարութիւնն այս առաջարկութիւնը ընդունի, Բարեյուսոյ հրուանդանը բնակող անգղեացի գաղթականներուն ալ մեծ օգուտ կըլլայ. որովհետեւ անոնց անդադար նեղութիւն տուող Բաֆրերը՝ զինուորութեան երթալով՝ կը պակսին այն կողմերէն։

Մէրնի-Բրէնի լրագիրը Հնդկասանի բնիկ իշխանազուններուն Անգղեայ կողմէն կապված մեծագումար թոշակները կը հաշուէ՝ որ մէկ միլիոն լիրա ըսթեգինէն աւելի կընէ, եւ կ'առաջարկէ որ Հնդկասանի անգղեական ընկերութիւնն այս թոշակները դադրեցընէ, եւ վերոյիշեալ մեծ գումարով եւրոպական զօրաց նոր գունդեր պահէ։

Հնդկասանի ապստամբութիւնը՝ ինչպէս յայտնի է, Անգղեայ բոլոր ուշադրութիւնը դրաւելով՝ Չինաստանի հետ ցամաքային զօրքերով պատերազմելու ձեռնարկութիւնը եւ ձգվեցաւ. եւ հետեւաբար Չինաստան երթալիք զօրքերուն գլխէն ամենեւին Հնդկասան խրկվեցան, որով Չինաստանի մէջ ընդամենը 5000ի չափ անգղեացի զօրք մնացած են։ Անգղեայ կառավարութիւնը տեսնելով որ անհնարէ այսչափ քիչ զօրքով Չինաստանի կայսերութեան ներսերը քալել, որոշեր է կըսեն Չինաստանի ծովեզերեայ երկիրներուն կարեւոր կէտերէն մէկը դրաւել ու հոն ամրանալ։ Այս գրաւելիք կէտը ընտրելու դալով, Անգղեայ կառավարութիւնը Բանթոնի քաղաքին եւ Ֆորմոզ կղզւոյն վրայ ամբոխեց իր ուշադրութիւնը. բայց ասոնցմէ մէկուն ընտրութիւնը Չինաստանի անգղեական զօրութեան հրամանատարներուն թողուց։ Ֆորմոզ կղզին Չինաստանի ծովուն մէջ է. 400 հազարամէթրօ երկայնութիւն եւ 150 հազարամէթրօ լայնութիւն ունի. խիստ բարեբեր եւ հարուստ է։ Մէջը բերդ մը ունի 10 հազար Չինացի զօրքով։ Այս կղզին առնվելը խիստ ծանր կուգայ Չինաստանի կառավարութեան. իսկ անդգեացիք զինուորական ու առեւտրական շահաւէտ հաստատութիւն մը կրնան հիմնել հոն. ըստ որում կղզին հողը հանքային մեծ հարստութիւն եւ դլխաւորապէս ընտիր հանքածուխ ունի, որ քանի մը տարիէ ի վեր մեծ շահ կը բերէ Չինացւոց։

Իսկ Բանթոնի գրաւումը շահաւոր ըլլալը կըսէ Գաղղեայ նաւական Մինիստրը, բայց աւելի մեծ ազդեցութիւն կընէ Չինաստանի ծովեզերեայ դաւառներուն ժողովրդոցը վրայ։ Չինաստանի կառավարութիւնը Ֆորմոզ կղզին Բանթոնէն աւելի նախամեծար բռնելու պատճառներ ունի։ Ինչպէսիցէ, այս կղզին մշանջենապէս դրաւելու ալ յարմարութիւն ունենալով, հաւանական է որ Անգղեա ալ վերջապէս զանիկա գրաւելու որոշում ընէ։

Անգղեայ կառավարութիւնը Չինաստանի մէջ ունեցած նաւական զօրութիւնը աւելցընելու համար՝ որոշեց որ Խաղաղական Ովկիանոսի նաւախումբին մէկ մասը Հնդկ-Բոնկ երթայ։ Ասոնցմով՝ Չինաստանի անգղեական նաւախումբը 68 պատերազմական նաւէ պիտի բաղկանայ՝ Սէյմուր ծովապետին հրամանին տակը։

Հասարակաց խորհրդարանին օգոստ. 6/18ին նիստին մէջ հարցվելով թէ Անգղեայ ու Տաճկաստանի մէջ առեւտրական յարաբերութիւնները ջափաւորվեցան Փարիզի դաշնադրութիւնը ստորագրվելէն եաեւ, Լորտ բրամէրսթըն պատասխանեց թէ խաղաղութեան հաստատվելէն ի վեր, քանի մը կարեւոր խնդիրներ՝ որոնց վրայ ակրութիւնները համաձայն չէին, կարգի դրվեցան եւ ոմանք ալ գեռ դրված չեն. այս պատճառաւ վերոյիշեալ խնդրոյն վրայ տակաւին խորհուրդ չկրցաւ ըլլալ. "բայց, ըսաւ լորտ Ռալմէրսթըն, մեր Տաճկաստանի հետ ունեցած առեւտրական յարաբերութիւնները՝ Եւսարիոյ ու Ռուսիոյ չափ մեզի ալ շահաւոր են, մանաւանդ մեր փճարած մաքսի տուրքերը ուրիշ ակրութիւններէն աւելի շահաւոր են մեզի։"

Անգղեայ թագուհին Օղլարնէն փոքրիկ նաւախումբով մը պտըտելու ելլելով՝ օգոստ. 6/18 ին Գաղղեայ Շերպուր քաղաքը գնաց, նաւարանը աչքէ անցուց, եւ քաղաքին շրջակայները պտըտելէն ետեւ գնաց։

Վ. Նարօլէոն կայսրն ու կայսրուհին օգոստ. 14/26ին Պիարիցէն Փարիզ դարձան։

Բնդրսպուրկէն յուլիս 28 թուով գրված նամակ մը կըսէ, թէ Ռուսիոյ կառավարութիւնը Չինաստանի մէջ անցած անցքերէն օգուտ քաղել ուզելով՝ Բութիանթին ծովապետը դեսպան պիտի խրկէ հոն փոքրիկ նաւախումբով մը։

Պարսկաստանէն եկած վերջին լուրերը կը ծանուցանեն, թէ Անգղեայ ու Պարսկաստանի մէջ եղած վերջին դաշնադրութեան համեմատ՝ Պարսից զօրքերը Հերաթէն քաշվեր են։ Բայց եաթէն եկած լուրերէն կիմացվի, որ քաղաքին մէջ խռովութիւն ծագելով՝ Պարսից զօրքերը նորէն մտեր են Հերաթ։

Վիէննայէն օգոստ. 19 թուով Բրօնիայի Կ-էթ լրագրին գրված նամակ մը հետեւեալ լուրերը կուտայ Մոնթենկրոյի (Գարատաղ) վրայ։

"Գարատաղցիները՝ որ ժամանակէ մը ի վեր հանդարտ նստեր էին, կերեւայ թէ ձանձրացած են պարապ կենալէ։ Բաթարոյէն կը գրեն, թէ մեծ բազմութեամբ Միքսիի հողը մտեր, շատ աւազակութիւն ըրեր են, եւ բոլոր ցորենի հունձքը կարելով առեր տարեր են։ Գարատաղ մէջ ձայն ելեր էր, թէ Տանիլ զիտաւորութիւն ունի անձամբ զօրք քաշեցընելու օսմանեան երկիրը։ Այս լուրը հաւանական կերեւի երբոր մտածվի որ այս օրերս Բ. Դուսը Գարատաղ տահմանագլուխը ունեցած զօրութիւնը աւելցնելու միջոցներ ձեռք առած է. ուսկից բնականաբար կը հետեւի թէ Տաճկաստան այն կողմանէ յարձակում մը կրելու կ'սպասէ։"

Հեռագրական լուր մը կը ծանուցանէ թէ Գարատաղի իշխան Տանիլօ պէյը սպանվեր է Չէթինճէի մէջ։

Անգղեայ խորհրդարանները օգոստ. 16/28ին գոցվեցան թագուհւոյն կողմանէ խօսված հետեւեալ առնարանութեամբ։

Միլորդք եւ Պարոնայք.

Վ. Հատուա թագուհին կը հրամայէ մեզի դադրեցընել ձեր ժողովական աշխատութիւնները, եւ միանդամայն յայտնել ձեզ իր անկեղծ շնորհակալութիւնը այն եռանդին ու յարատեւութեան համար որով ձեր կարեւոր պարտաւորութիւնները կատարեցիք այս անդամի ժողովոյ վերջին ժամանակը՝ որ թէպէտ սովորականէն աւելի կարճ եր, բայց վերջին անտիճան բազմաշատ եղաւ։

Նորին վեհափառութիւնը կը հրամայէ մեզի իր գոհութիւնը յայտնել ձեզ՝ անոր համար որ Եւրոպայի գործերուն այժմեան վիճակը խիստ

հիմնաւոր վստահութիւններ կազդէ խաղաղութեան շարունակելուն վրայ։

Փարիզի դաշնադրութեան պայմաններուն կատարեալ գործադրութեանը վերաբերեալ կարգադրութիւնները այլ եւ այլ պատճառներով դեռ գլուխ չելան. բայց Նորին Վեհափառութիւնը կը յուսայ, որ նոյն դաշնադրութիւնը սորագրող տէրութեանց անկեղծ ջանքերը՝ նոյն պայմաններուն նկատմամբ ըլլալիք կարգադրութիւնները՝ շատ չանցած կ'որոշուին դոհայուցիչ կերպով։

Նորին Վեհափառութիւնը մեզի կը հրամայէ ծանուցանել ձեզ, թէ այն մեծ ապստամբութիւնները որ Պէնկալայի բանակին բնիկ զօրացը մէջ ծագեցան, եւ նոյն դաւառին մէկ քանի կողմերը եղած ծանր խռովութիւնները՝ մեծապէս շարժեցին Նորին Վեհափառութեան սիրտը։ Իր Հընդկաստանի մէջ եղած բաղմաթիւ հպատակներուն վրայ գործադրված դժնէութիւններն ու անոնց կրած վիշտերը սաստիկ տրտմեցուցին Նորին Վեհափառութիւնը, եւ միւս կողմանէ՝ վերջին աստիճան նեղ պարագաներու եւ ամենածանր վտանգներու մէջ գտնուող բաղմաթիւ քաղաքական ու զինուորական պաշտօնատարներու վարմունքը Նորին Վեհափառութեան խորին գոհունակը պատճառեց։

Նորին Վեհափառութիւնը մեզի կը հրամայէ ծանուցանել ձեզ, թէ այս ծանր անկարգութիւնները դադրեցնելու միջոցներուն մէջն ալ չանց չի պիտի ընէ. եւ վստահութիւն ունի, որ նախախնամութեան օրհնութեամբը իր ձեռքը ունեցած հզօր միջոցներովը կրնայ այս նպատակին հասնիլ։

Պարոնայք Հասարակաց խորհրդարանին.

Նորին Վեհափառութիւնը մեզի կը հրամայէ շնորհակալ ըլլալ ձեզմէ այն առատաձեռն նպաստներուն համար որ սահմանեցիք ներկայ տարուան ծախքերուն, եւ այն ապահովութիւններուն համար որ տուիք թէ՝ Հընդկաստան խաղաղեցընելու համար հարկաւոր եղած բոլոր նպաստը անյապաղ պիտի շնորհէք Նորին Վեհափառութեան։

Նորին Վեհափառութիւնը գոհ եղաւ տեսնելով, որ Սունտի նեղուցին տուրքերը գնելու համար Տանիմարքայի տէրութեան տրվելիք գումարները հոգացիք՝ առանց ոտակ մը աւելցնելու ազգային պարտքը։

Միլորդ եւ Պարոնայք.

Նորին Վեհափառութիւնը մեզի կը հրամայէ որ սրտագին շնորհակալութիւնները ձեզի յայտնել իր ամենասիրելի արքայազուն աղջկանը Իրլանդայի բարձրապատիւ արքայազուն Ֆրէտերիկ Կէոմ Իշխանին հետ ամուսնանալու առթիւ շնորհած օժիտնուէր համար։

Թագուհին կը հրամայէ մեզի ծանուցանել ձեզ, թէ շատ գոհ եղաւ տեսնելով՝ որ ներկայ նիստերուն ժամանակին կարճութեանը հակառակ՝ բաղմաթիւ կարեւոր որոշումներ ըրիք, որոնց Նորին Վեհափառութիւնը որոնց հաճութիւն տուաւ։

Անդրեոյ եւ Իռլանդայի մէջ կոտակները արդարացընելու համար ուելի ազգու իրաւարարութիւն մը հաստատելու վճիռներդ՝ կուզէին այն պակասութիւնները՝ որոնց համար դանդատ կըլլար շատ տարիներէ 'ի վեր։

Ամուսնութեան լուծմանը եւ ամուսնական դատերու վերաբերեալ օրէնքին չափաւորութեան վճիռը՝ երկար ժամանակէ 'ի վեր զդացեալ չարիքներու դարման պիտի տանի։

Խարդախ անհաւատարմութեանց պատժը վերցուն, բռժանորդական պանքաներուն օրէնքին չափաւորվելուն, Իռլանդայի մէջ ոնանկութեան դէնքին հաստատութեանն ու չափաւորվելուն, Սկովտիայի մէջ դժբաղդ խելագարներուն վիճակին լաւնալուն ու դարմանին եւ Սկովտիայի կամուրջեան մէջ տեսչութեան կազմվելուն եւ բարեկարգութեանը, վերջապէս թէ այս ամենուն համար եւ թէ ուրիշ քիչ կարեւորութիւն ունեցող՝ բայց օրինաց յառաջադէմ լաւագունութեանը հաւասարապէս նպաստող որոշումներդիդ ու հաստատած օրէնքներդիդ Նորին Վեհափառութեան յօժարափայթ հաւանութիւնը ստացան։

Հրաման ունինք Թագուհիէն ձեզի յայտնելու իր ունեցած վստահութիւնը թէ՝ ձեր կոմ. սութեան երկիրները դառնալնուդ, ձեր իրաւամբ ունեցած ազդեցութիւնը կը գործածէք՝ այն կերպով՝ որ իր անկեղծ եւ հաւատարիմ հպատակներուն բարեկեցութիւնն ու երջանկութիւնը աւելցընէք։ Եւ ինքը կը մաղթէ որ ամենազօրին Աստուծոյ օրհնութիւնը ձեր ջանքերուն հետը ըլլայ եւ յաջողութեամբ պսակէ։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ամսոյս 22ին կայսերական հրամանաւ՝ Սեմափայլ Գուստաւ փաշան Թանզիմաթի ժողովին նախագահ անուանեցաւ փոխանակ բարձրապատիւ Ռէշիտ փաշային։

Դարձեալ ամսոյս 27 ին՝

Կայսերական անձնապահ զօրաց սպարապետ վեսմափայլ Մէհմէտ Սաղիք փաշան սրբուհի Թեոդանոթարանին վերատեսուչ անուանեցաւ փոխանակ վեսմափայլ Հմէտ Ֆէթհի փաշայի։

Սեսմափայլ Սէլիմ փաշան կայսերական անձնապահ զօրաց սպարապետ անուանեցաւ։

ԱՋԳԱՅԻՆ

Ամերիկացիներն 67 թուականի դէպ դէպի Ինդիանա պատերազմին ընթացքը*։

Լրագրոյս 290 երրորդ թուոյն մէջ խոստացեր էինք, որ բողոքական կրօնքին անուններուն ցանկը հրատարակելէն ետեւ, անոնց ամէն մէկուն առանձին վարդապետութեանցը ու միանդամայն պատմութիւններուն մէջ մէկ համառօտ տեղեկութիւնն ալ տանք։

Այս ընդհանուր տեղեկութիւնը յարմար կերպով ըլլալու համար, պէտք էր որ այն տարբեր կրօնքներուն մէջ անանկ կարգ մը բռնէինք, որ կարելի եղածին չափ անոնց մեծագոյն մասին իրարմէ ծագած ըլլալնուն կարգը չի խանգարէր։ Այս կարեւոր գործը արդէն Հօն Իվանս հեղինակը իր գործքին մէջ կատարած ըլլալուն, մենք ալ անոր ընտրած ընթացքին պիտի հետեւինք։

ՑՕԳ. Ա.

1. Դաւանողք Սուրբ Երրորդութեան.
2. Աթանասեանք.
3. Սաբելեանք։

Սորոքեանոռ+

4. Նեստորեանք.
5. Ձեւականք.
6. Ներբնակեալեանք։

Այս վեց կարգ աղանդաւորները՝ Սուրբ Երրորդութեան խորհուրդը դաւանողներ անուամբ որոշելը՝ բոլորովին անպատշաճ, մանաւանդ հերետիկոսութիւն է. վասն զի անոնց մէջ մէկ ժողովուրդ մը չի կայ, որ այն սուրբ խորհուրդը մեր եկեղեցւոյն ընդունածին պէս դաւանի։

Նոյնը պէտք է ըսենք նաեւ բողոքականաց ամենամեծագոյն մասին համար, վասն զի, անոնց մէջ բնաւ. չի դաւանողն ալ կայ. կրօնական խորհուրդներու խիստ տեղեակ համարուածներէն շատ մարդիկ ալ. ամէն մէկը մէյմէկ դաւանութիւն հնարած իրարմէ կը տարբերին. ինչպէս են, Ուսոցիանք, Հօսի, Շէրլօք, Թոմլին, Փէրսը, Գլընէթ, Պիվերիճ, Ուալլիս, Ուաթս եւ այլք։ Ասոնց մէջ Թոմլինը՝ բոլորովին չի հաւատացողներէն է։ Սա հետեւեալներն ալ մեր սուրբ եկեղեցւոյն դաւանութեանը համեմատ ընդունողներէն են. Պրուտիթն, Փօրսը, Հ'օն Հօնս, Փայ Սմիթ, Հ'օն Իվանս (ուրուագծին հեղինակը), Թէյլըր եպիսկոպոսը եւ այլք։

Վերոյիշեալ հեղինակը՝ ոմանք կը կարծեն թէ (կըսէ) այս սուրբ խորհուրդը դաւանողները երկու որոշ կարգի կըրնան բաժնուիլ։ Մէկ կարգէ կը համարվին բոլոր անոնք՝ որ Քրիստոսի յաւուրս Աստուածութիւնը կուրանան՝ Հայր Աստուծմէ բաժնելով։ Երկրորդ կարգէ կը համարուին բոլոր Արիոսեանք, որ կը պնդեն թէ երբ զա՞ Աստուած կա՞ն իրարու հաւասար եւ իրարմէ որոշ։

Աթանասեանք սուրբ Երրորդութեան խորհրդոյն վրայ ունեցած կարծիքնուն նայելով. Արիոսաուածեանց հետ զրեթէ համակարծիք են։ Այս աղանդաւորաց Աթանասեանք ըսուելուն պատճառը մեզի անծանօթ է. քանի մը բողոքական հեղինակներ՝ սուրբ Աթանասայ հետեւողները կը համարին ասոնք. բայց այս կարծիքը յայտնի սխալ է. որովհետեւ սուրբ Աթանասքրիստոնէական ընդհանուր եկեղեցւոյ ընդունած երեւելի սուրբ հայրապետներէն մէկն է։

Ամենէն հաւանականը՝ սա կերեւի մեզի, որ կամ վերոյիշեալ աղանդաւորները իրենց մոլորական կարծիքները դիւրութեամբ տարածելու համար սուրբ Աթանասայ անունին տակը ղերենք քօղարկել ուզեր են, կամ թէ Աթանաս անունով ուրիշ մոլորամիտ մէկ մը իրենց աղանդին հեղինակ եղեր է։

Սաբելեանք ըսուած աղանդաւորները՝ սուրբ Երրորդութեան երեք անձինքը երեք հանգամանքներու ու յարաբերութիւններու վերածելին։ Քանի մը մատենագիրներ, այս աղանդաւորաց հնարած խորհուրդը առանց էոբէան ու էոյոբէան մատացածին լոկ յեր մը ըլլալուն՝ յեական խորհուրդ (մոտէլ) կոչեցին, ուայն դրութիւնը հնարողներուն ալ յեական (մոտէլիսթս) անունը տուին։

Այս աղանդին հեղինակ Սաբէլիոս՝ որ երրորդ դարուն մէջ եղած ու դատապարտված հերետիկոսապետ մըն է, կը կարծէ եղեր, թէ Հայրը՝ Որդին եւ սուրբ Հոգին մէկ էոյսոբէան է, ու մէկ անձ մը երեք տարբեր անուններով. "եւ թէ, "զերագոյն էակը Հին կտակարանին մէջ օրէնքը իբր Հայր տուած է, ու Նոր կտակարանին մէջ մարդկանց հետ բնակեցաւ իբր Որդի, ու իջաւ առաքելոց վերայ իբր Հոգի։"

Այս կարծիքը Հարիւրամեայ Կանոնի մէջ օր աւուր հաստատուելու վրայ է։

Սաբելեանց դրութիւնը եւ Ներբնակելոց (Անթրոպոմորֆիկ ըսէլ) ըսուած հեղինակը, թէ որ ճիշդ մէկ բան չեն, գոնէ իրարու խիստ շատ կը նմանին։

Այս Ներբնակելոց ըսուած հնարքն ալ՝ զլխաւորապէս Նոր կտակարանին մէջ "զի'ի նմա բնակէ ամենայն լրումն Աստուածութեանն մարմնապէս" ըսուած խօսքին վրայ հիմնուած է, որ առաքեալը Քրիստոսի համար ըսած է։

Սակայն կը հաւանցնեն թէ, Աստուած իր Հայրութիւնը ինքնին որոշած ըլլալով, դնաց Յիսուս Քրիստոս մարդուն հետ միացաւ. եւ ան ալ Հայր Աստուծոյ այս միութեանը կամ Ներբնակելոյն համար յատկապէս Աստուած եղաւ։

Մեր արդի հեղինակը սա այլանդակ հերետիկոսութիւններուն վրայ երկարօրէն խօսելէն ետեւ, սուրբ Երրորդութեան խորհրդոյն վրայ իր դաւանութիւնն ալ յայտնած է, որ մեր սուրբ եկեղեցւոյն ընդունածին յարեւնման է։ Եւրոպիէի խմբագիրն ու իր ընկերները թէ որ կուզեն՝ մեր այս վերջի խօսքը ստուգել կրնան 1841 ին Լոնտոն տպեալ "Ուրուագծին" 56 եւ 57 երեսները բանալ ու իրենց աչքովը մեր խօսքին ճշմարտութիւնը ստուգել։

Վերջապէս հեղինակը հետեւեալ խօսքերով իր քննութիւնը վերջացուցած է։

"Ամենօրհնեալ սուրբ Երրորդութեան վարդապետութեանը վրայ այս տարակարծիք մեկնութիւնները հարկ համարեցինք ծանուցանել, որ ընթերցողներն այս հիմնական խորհուրդին վրայ համաձայն գաղափար մը ունենան։" Մենք ալ նոյն մտօք մեր արդոյ ընթերցողներուն համար թարգմանեցինք այս յօդուածին մէջ պարունակուածները։

ՑՕԳ. Բ.

7. Արիոսեանք.
8. Հայրասաուածեանք.
9. Սոկինեանք.

Սորոքեանոռ+

10. Քարձր Արիոսեանք
11. Ստորին Արիոսեանք
12. Աստուածեանք.

Արիոս Քրիստոսի 270 թուականին մօտ ծնած ու իր ծերութեան ժամանակը կարգ առած, 312 կամ 325 ին սկսաւ իր աղանդը տարածել։ Սուրբ երրորդութեան երեք անձերուն միութիւնը ու համագոյակից ըլլալը, ու Քրիստոսի Աստուածութիւնը կուրանար, եւ կրպնդէր թէ Քանը լոկ արարած մըն է ու ինչութենէ եղած ու մեղայ ենթակայ։

Այս աղանդապետին ինչպէս իր աղանդը տարածելը, որչափ ընդդիմութիւն դրած ըլլալը, քանի քանի ժողովներու մէջ դատապարտուիլը, նզովուիլը, աքսորուիլը ու 336 թուականին ինչ ազետալի մահով աշխարհէս վերնալը՝ մեր ազգին շատուց գիտցած բանը ըլլալուն, Արիոսեանց վրայօք հոս ազգայնոց տալու տեղեկութիւններս՝ միայն նոր ժամանակի մէջ Էրէսոռնէայ կոչուած ժողովրդոց մէկ քանիին անոր աղանդին վրայօք ինչ կարծիք ունենալնին համառօտիւ ծանուցանել մը պիտի ըլլայ։

"Նոր ժամանակներու մէջ (կըսէ Հ. Իվանս) Էրէսոէան+ անունը անխտիր կերպով տրուած է անոնց, որ կը փաբանին ըսելու թէ, Յիսուս Քրիստոս պարզապէս հպատակ կամ ստորակարգեալ էր Հօր Աստուծոյ։

"Ասոնցմէ ոմանք կը հաւատան, թէ Յիսուս աշխարհի արարիչն էր. բայց ամենն ալ մէկ կողմէն Յիսուս իր մարդեղութենէն առաջ կար ըսելէն ետեւ, իր նախագոյութեան վիճակին մէջ ալ անոր արժանապատուութեան աստիճանը տարբեր կը համարին։ Ուստի ասոնք, Քրիստ Էրէսոեան+ ու Սորին Էրէսոեան+ անուններով իրարմէ որոշուեցան։

Արիոսականաց վրայ հեղինակին տուած տեղեկութիւններէն ազգայնոց գիտնալու մնացած զլխաւոր բանը սա է թէ, այս աղանդը Անգղեոյ եւ Աֆրիկէի մէջ բոլորովին վերացած չըլլալին զատ, մօտ ժամանակներս կրկին հաստատուելու վրայ է։ Այս աղանդին պաշտպան եւ քարոզիչ եղող եկեղեցականներէն ու աշխարհական աստուածաբաններէն հեղինակը սա հետեւեալները, Ռ. Օրթօն, Ս. Պըրծուն, Սքօթ, Ս. Կօտպայ, Քլարք, Հ. Հէյլը, Մ. Թոմփքինս, Ռ. Հօփքինս, Ռուհիսթըն, Թ. Էմլին, Փրայս, Յ. Միլսոնն եւ ուրիշներ յիշելէն ետեւ (երես 64. 65), նաեւ ծանուցածէ թէ Պէնճասոմի Պրիւս անուն եկեղեցականը իր "քարոզներուն" նոր մէկ տպագրութիւնը ըրած է՝ Նոր կոչէնէ ուսուցչին համար Արիոսական աղանդին բացատրութիւնը եւ հաստատութիւնը ընելու դիտաւորութեամբ։ Սոր առջի տպագրութիւնը Լոնտոնայի մէջ եղաւ (կըսէ). հիմա կրկին տպուեցաւ այս երկրին (Բրիտանիան կղզեայ) մէջ։

Հայրապատուածեան։ Այս աղանդաւորները սուրբ Երրորդութեան խորհուրդը

*Տես թիւ 290. 291։

կը հերքեն, Աստուածութիւնը դէպ Հօր Աստուծոյ տալով, Քրիստոսի Աստուածութիւնը կուրանան:

Ուստի մենք ալ այս աղանդաւորները Հայրապետական կոչելը աւելի յարմար դատելով, այս անգամ առջի Մէնոնակոյ տեղը անցուցինք:

Այս աղանդաւորաց վրայօք ալ մեր աղգը կարօտութիւն չունի նոր տեղեկութիւն ստանալու: Անոր գիտնալ պէտք եղածը սա է թէ, մինչեւ խիստ մօտ ժամանակներս Անգղոյ եւ Մերիկայի մէջ այս աղանդաւորաց վարդապետութեանը վրայ խիստ տարբեր կարծիքներ ըլլալէն զատ, դեռ պաշտպանողներ ալ կան, որոնց գլխաւորներն են, Հէյնս, Լարտնրը, Քարտալ, Լենոսէյ, Բրիսդլէյ, Քափիի, Քէնրիք, Գելլամ, Քարփէնդրը, Ասփլէնտ, Ուէլպիլվըտ եւ այլք (երես 75):

Հայրապետական ու Աստուածեան բառերը համանշան չի հասկցուելու համար արժան կը համարինք դիտել տալու, որ վերջինները առաջիներէն սա տարբերութիւնը ունին, որ դէպ դէպ Աստուածոյ էությունեան կը հաստատ ու յայտնապէս կրօնքը բոլորովին կը հերքեն. որ եւ է կերպ կրօնքի չեն հնազանդիր ու թէ վարդապետութեանց եւ թէ պաշտաման մէջ դէպ իրենց խելքը իրենց առաջնորդ բռնած են:

Սոցինեան: Այս աղանդաւորներն ալ սուրբ Երրորդութեան խորհուրդը, Քրիստոսի աստուածութիւնը, սկզբնական մեղքը, նախատահմանութիւնը ու շնորհքը կ'ուրանան:

Այս աղանդը Ժ.Օ. դարուն մէջ ըսկրսաւ. տարբ աղանդաւորներն եղան Լելիս Սոկինոս ու իր եղբօրորդին կամ քեռորդին Ֆաուսդ Սոկինոսը. եւ տարածուեցաւ նախ Իտալիոյ յետոյ Գերմանիայի մէջ, ու հոն իր գլխաւոր կեդրոնը Ռաքով քաղաքին մէջ հաստատուեցաւ: Նպատը այս երկրին մէջ Սոկինեանք մեծ խստութիւններ տեսնելով շատ անգամ ապաստանեցան ու օտար երկիրներէն օգնութիւն խնդրեցին: 1658 ին Պոլոնեայէն վռնռուելով Աւստրիա, Հոլանտա, Անգղիա անցան եւ այս վերջինին մէջ շատ կոսկիցներ ունեցան: "Հիմա (կըսէ Պուլէ) այս Սոկինեան աղանդաւորներէն շատ մը Արեւելեան Հանդէսի մէջ, ի թէկպէտ տասնը Արիէլի կրօնական վիճակագրութեան ցուցակին մէջ յիշուած չէին, բայց անտարակոյս, Հակոբոս Եայ ըսուած կարգին մէջ ասոնք ալ պարունակուած պիտի ըլլան:

Վերոգրեալ երկու յօդուածին մէջ պարունակուած աղանդներուն քննութիւնը ընելէն ետեւ, հիմա մեղի կը մընայ անոնցմէ պատճառուած երկու կարգ խնդիրներն որոշել ու զանոնք առաջիններուն վրայ աւելցընել:

Ռ. Կարդ: 7. Եւրոպէի խմբագիրը անտարակոյս աս երկու յօդուածներուն մէջ քննուած աղանդները տեսնելով, ու զանոնք իր եւ իրեն կրօնակից եղբայրները համարած ու իրենց քուն էրէսոնէս կոչած ժողովուրդներուն մէջ ալ պաշտպանողներ գտնուիլը տեսնելով յանկարծ յանուանէ յիշուած, պիտի հաւանիմ ասոնց թէ չէ: Այս խնդիրը մեղի համար առեղծուած մընէ, կուզենք որ մեղի յայտնէ:

8. Թէ որ հաւանի, մենք ալ իրեն արձակ համարձակ կըսենք թէ, իրենք ալ նոյն աղանդաւորաց ընկերներէն են. վասն զի, սուրբ Երրորդութեան խորհուրդը՝ որ քրիստոնէական սուրբ հաւատքին հիմն է, զայն չի դաւանողները կամ վերոյգրեալց պէս այլանդակ ու սոսկալի կարծիքներով դաւանողները անշուշտ արժան են աղանդաւոր համարուելու:

9. Թէ որ չի հաւանիր ու չուզեր որ այն աղանդները իրենց եղբայրները համարուած բողոքական ժողովրդոց մէջ դեռ գտնուին ու հետզհետէ ծաւալին, պէտք չէ որ իրեն առաջնորդ եղողները անոնք արգիլեն. անոնց հերետիկոսութիւնները հերքելով. թէ որ կարող չեն կամ չեն համարձակիր անոնց հակառակելու, ինչու եկեր մեղի նոր տեսակ, կամ ըէրէ-ցոյց ու ամեն կողմէն պոչ կրօնք մը կը սորվեցընեն, մեր սուրբ եկեղեցւոյն դաւանած անարատ կրօնքին մէջ մտացածին թերութիւններ գտածը ըլլալու յանդգնութեամբ:

Հիմայ սկսինք մեր առաջին կարգի խնդիրներուն:

2. Ընտարակոյս մեր արդոյ ընթերցողները վերոգրեալ երկու յօդուածները կարդալով, այն սոսկալի աղանդներն ընդունող ու պաշտպանողներուն ի՞նչ անուն տալերնուն ու անոնց վրայօք ինչ մտածելնուն վրայ պիտի տարակուսին: Մենք ալ իրենց կըսենք, թէ անունը բան մը չի նշանակեր, թէ որ սովորաբար անով ճանչցուած նիւթին յատկութիւնները ու որպիսութիւնները չունենայ. ինչպէս որ շատ չըներ, Եւրոպէի խմբագիրն ալ թերզնելին ծառը օրինակ բերեր ու "այս թզենի է ըսելով չըլլար, այն ծառը իրօք թուզ պտուղ տալու է,, ըսած էր, որ ամեն բանի մանաւանդ դէպ բուն ռելիգիոն էրէսոնէլ էրէսոնէնէրը են ըսողներուն ալ խիստ կը յարմարի: Ուստի մենք պէտք է որ ամեն տեսածնուս անուններուն չի նայինք, իրօք անոնց ինչ եղածնուն նայինք. ու թէ որ անոնցմէ մեզի որ եւ է կերպիւ ինչպս մը կամ արատ մը դալը ճանչնանք, անոնցմէ բոլորովին հեռու կենանք, ու անոնց մէջ թէ որ օգնութիւն ուզողներ տեսնենք, օգնենք բոլորով սրտիւ. իսկ թէ որ խօսքի չեկող յամառներ տեսնենք, վրանին գթանք ու անցնինք:

Ասոցեալը հեպե-եալ թ--վ:

Մայրաքաղաքիս Ռ-ես դ'Օ-էն լսադրոյն 277 երրորդ թուոյն մէջ կը կարդանք թէ, այս օրերս Ալէրսայլի մէջ Նաբոլէոն Ա.ին եգիպտացի հեծելազօր (Մէմլուք) հռչակաւոր Ռոսթամին կինը մեռեր է. եւ հետեւեալ տեղեկութիւնը կուտայ անոր վրայ՝ զինուորական ճարտարապետութեան ծեր հաղարապետ մը գրված:

"Ռոսթամ Նաբոլէոն Պոնապարթ իր ապարապետութեան ժամանակը Եգիպտոսէն հեռը բերեր ու իր ծառայութեանը տուեր էր: Անոր պաշտօնը՝ սուրհանդակութիւն ընել, ու կայսեր ճանապարհորդութիւն ըրած ժամանակը անոր օթեւանները կանխաւ պատրաստել էր, եւ այս գործնոյ յաճախ կը պատահէր: Աղքատական պաշտօնէից ու բանակին վերաբերեալ մարդոցմէ դուրս՝ ով կըլլար ըլլար, անոր դէմ Ռոսթամին ըրած ամբարտաւանութեանը՝ միայն իր տիրոջը ունեցած անսահման անձնանուիրութիւնը կը հաւասարեր:,,

"Երբոր սուրհանդակութեան պաշտօնով ձիարշաւ տեղ մը հասնէր ու իրեն հարցունէին թէ "կայսրն ալ պիտի գայ,, կը պատասխանէր. "չէք դիտեր որ անիկա միշտ իմ եռեւեռս կուգայ,,:

Իր թոշակը տարին տասներկու հազար ֆրանք էր. ու կերակուրն ալ կայսեր ըսպասաւորներուն հետ կուտէր: Երբ դիշեր կըլլար, թէ թիւլերիի պալատին մէջ ըլլար եւ թէ բանակին մէջ՝ իր վերարկուին կը փաթթուէր ու կայսեր հնչած սենեակին դրանը առջեւ խստորնակ դիրքով մը կը պառկէր կը քնանար: Ամէն ըլլար կսպասնէր՝ թէ որ նշանակեալ խօսքը (բառ օլա) իրեն չըսած մտնենալ ուզէր. եւ ինքն ալ նոյն խօսքը ամեն իրիկուն կայսրէն կառնէր:,,

"Պուրպոնեանց վերջին Պաղդեոյ թագաւորը եղած ժամանակը՝ Ռոսթամ Մարսիլիա քաշուեցաւ ու հոն մեռաւ: Իր կինը Վերսայլի մէջ հաստատած էր իր բնակութիւնը, ուր այս վերջի օրերս մեռաւ: Այս կինը դաղղուհի մը էր որուն հետ Ռոսթամ Փարիզի մէջ ամուսնացեր էր:,,

Այս տեղեկութեան մէջ քանի մը պակասութիւններ կան, եւ մանաւանդ ազգերնուս պատիւ ըլլալու գլխաւորագոյն մասը յիշուած է Ռոսթամին վրայ, որոնք լեցունելու համար՝ մենք ալ մեր կողմէն մեծարգոյ Ֆ. Տիւլօռիէ հայագէտ դաղղիացւոյն տուած հետեւեալ ճիշդ տեղեկութիւնը առաջինին վրայ աւելցնելը ազգային մեծ պարտք մը կատարել կը համարինք:

"1810 ին Նաբոլէոն կայսրը վճռով մը Իտալիոյ թագաւորութեան մէջ գտնուած վանքերը գոցել տալով միայն Վենետիկ Մխիթարեանց վանքը թողուց:

Այս բացառութեան շնորհը անոնց ազդակիցներէն մէկուն խնդրանքը եղաւ, որ կայսրը քով անձուկ մտերմութեան պաշտօն մը կը վարէր: Այս անձը Մէմլուք Ռոսթամն էր, ազգաւ Հայ, որուն բուն անունն ալ Յարութիւն էր: Բոլոր կենդանութիւնները թէպէտ Ռոսթամ Երիվան ծնած է կըսեն, բայց անոր ծննդեան բուն տեղը Վանն է:,,

"Երիտասարդութեան խիստ թարմ հասակին մէջ մօրը հետ Երուսաղէմ բերուելով, անկէց Եդիպտոս անցեր է, ուր շատ ժամանակ եղբը՝ Նաբոլէոն զայն իր ծառայութեանը առաւ:,,

"Կայսեր անձնապահ Մէմլուքներուն դասին մէջ սրիշ Հայեր ալ կային, որոնց մէջ նշանաւոր էր Պեարոսը:,,

Այս առթիւ կուզենք նաեւ ուղղել մեր ազգային ընտանութեանը վրայ եղած անիմն ու աննիրելի մէկ սխալն ալ, որուն նմանները մինչեւ մօտ ժամանակներս շատ ըրին օտարազգի հեղինակներ. բայց գոհութիւն Աստուծոյ, որ նոր ժամանակներս՝ թէ անդղիացւոց եւ թէ դաղղիացւոց մէջ երեւելի հայագէտներ ու հմուտ ուսումնասիրելի հեղինակներ ելլելով՝ ուրիշներուն դիմամբ կամ դիտիոմբ ըրած սխալները շտկեցին ու հետզհետէ կը շտկեն:

Այս ըսած անհիմն ու աննիրելի սխալն ալ՝ դաղղիացի Մ. Պուլեէին է, որ իր Պատմական եւ Աշխարհագրական բառարանին մէջ, մերազգին վրայ խօսած տեղը, "Հայերը հլու, քաղաքավար, մարդասէր, առեւտրական դործերու յաջող, բայց խորդ են,, ըսեր է:

Այս աննիրելի սուտը ուղղելու համար մեր կողմէն երկար առարկութիւններու հարկ չկայ. վասն զի, նախ՝ արդէն Մ. Պուլեէ ինքը իր դրածը հերքեր է՝ հայոց համար հլու-, քաղաքավար ըսելէն ետեւ անմիջապէս խորդ ալ ըսելովը. վասն զի, հլու եւ քաղաքավար ազգը ուղիղ տրամաբանութեան կանոններուն հնազանդ, միտոգամայն խորդ չի կրնար ըլլալ:

Երկրորդ, այս կարդ անտեղեակ հեղինակներուն ըրած բոլոր կամայ եւ ակամայ սխալները Նաբոլէոն Ա. կայսրը իր դործովը հերքեր է, իր անձին պահպանութիւնը Հայերուն յանձնելով, որ անշուշտ մեր ազգին բնատուր եղած հաւատարմութեանը անհերքելի ապացոյց մընէ:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Լսադրոյս 287 թուոյն մէջ ծանուցեր էինք թէ Մոսկայի Լազարեան ճեմարանին դասատու պատուելի Պ. Ստեփանոս Նազարեանց բաղմահմուտ ազգայիններս Հիւսիսափայլ անուանով լսադիր մը հրատարակելու ձեռք դարկած է, որուն յայտարարութիւնն ալ միանդամայն հրատարակեցինք: Յիշեալ լսադրին մայրաքաղաքս դործակատար եղած է Պարապդի Մեծարգոյ Պ. Ուկաս աղայն Շիրեանց, որ Օիմպիլլիս խանը կը բնակի:

Ուստի բաժանորդ դրվիլ ուզողները՝ կրնան յիշեալ մեծարգոյ Պ. Ուկաս աղային երթալով անկէ բաժանորդագիր առնուլ եւ լսադիրն անխափան ստանալ:

— Մայրաքաղաքիս Ռուսաց դեսպանը՝ Բ. Դրան հետ իր դեսպանական յարաբերութիւնները վերահաստատելուն պատճառաւ՝ ուրբաթ օրը Տոլմա-Պահճէի կայսերական պալատը երթալով օգոստափառ Ինքնակալին ներկայանալու պատիւ ունեցաւ:

Շաբաթ օրն ալ Պաղդեոյ դեսպանը իւր քարտուղարներովն ու թարգմաններովը կայսերական պալատը երթալով՝ օգոստափառ Ինքնակալին ներկայանալու պատիւ ունեցաւ:

Իսկ Սարտենիայի դեսպան Տուրանտօ զօրապետը՝ հիւանդ ըլլալով՝ իր առաջին թարգմանը խրկեց օգոստափառ Ինքնակալին առաջին քարտուղար Հագդի պէյին, եւ դեսպանական յարաբերութեանց վերահաստատելուն վրայ իր կառավարութեան գոհութիւնը յայտնեց:

— Անցեալ չորեքշաբթի, Իւսկիւտարէն Հայտար փաշայ երթալու ճամբուն նորոգութեանը դործածված քսան եւ չորս շղթայակիր պատժաւոր (բռանկալը)՝ որոնց պահապան դրուած էին վեց տեսչութեան զինուոր, տեսնելով որ մօտերը մարդ չկայ, յանկարծակի իրենց պահապաններուն վրայ յարձակեցան ու անոնց երկուքին թուրը առնելով սկսան կատաղաբար կռուիլ անոնց հետ: Զինուորներուն հինդը կրցան ինքզինքնին ազատել անոնց ձեռքէն ու փախչիլ. բայց վեցերորդը չկրնալով ազատիլ, պատժաւորները զանիկա ծառէ մը վար կախեցին անութէն (գոլթուզ): Իսկ փախչող պահապան զինուորները դացին Սկլեմիկի զօրանոցը եւ Իւսկիւտար, եւ եղելութիւնը իմացուցին զինուորական իշխանութեանց եւ տեսչութեան գլուխ Թէֆիկ փաշային: Այս վերջինը իր բոլոր պատրաստ դանված զինուորները անմիջապէս ժողվելով, եւ խումբ մը ալ ձիաւոր զօրք առնելով, վերոյիշեալ եղելութիւնը կատարված տեղը դնաց՝ հոն ժողվելով նաեւ շրջակայները դտնված բոլոր պարտիզպաններն ու դործաւորները: Իսկ պատժաւորները՝ իրենց շղթայները քակել հանելէն ետեւ, իրենց դլխաւոր դրդիչն ու առաջնորդը՝ որ յոյն մատաճառ մը էր՝ իրենց դլուխ ընելով դէպ ի Աէմատաղի փախեր էին: Բայց Ռուսպաղը-տերէսիի դաշտը հասած ատենին՝ Թէֆիկ փաշան եռեւնուն հասաւ, եւ պարտաւորեցան անձնատուր ըլլալու անոր՝ բայց ի Քէֆալոնիացի յոյնէ մը եւ Անդրիանուպոլսեցի տաճկէ մը, որ մինչեւ հիմա չդտնվեցան: Իսկ միւս քսան երկուքը տաւար մը կապվելով արքունի նաւարանը խրկվեցան:

— Կայսերական կառավարութիւնը սթոմնութիւն շնորհեց այսօրերս անդղիական ընկերութեան մը, Դանուբի Պօղազ-Քէոյ ըսված եղերքին Սեւ ծովու Քէօսթէնճէ նաւահանգիստը երկաթուղի մը շինելու:

Այս ընկերութեան դրամագլուխն է 300,000 լիրա սթէրլին՝ որ 3000 բաժին եղած է ամեն մէկը 100 լիրայի։ Այս 3000 բաժիններուն 2000ը արդէն Անգղիոյ մէջ ստորագրված է; եւ մնացած 1000 բաժինը Կ. Պոլիս եւ ուրիշ տեղեր կը ստորագրվի։

Ընկերութիւնը 6000 լիրա երաշխաւորութիւն տուաւ կայսերական կառավարութեան։

Արտօնութեան հրովարտակը անցեալ չորեքշաբթի Լոնտրա խրկվեցաւ։ Այս շաբթու քանի մը ձարտարապետ եկած Անդղիայէն եւ անյապաղ Ռէօսթէնճէ գացին շինութիւններն սկսելու։

Այս երկաթուղին երկու տարուան մէջ պիտի շինվի լմննայ, եւ անգղիական ընկերութիւնը զանիկա 99 տարի իր շահուն համար բանեցընելէն ետեւ՝ կայսերական կառավարութեան պիտի թողու։

— Ուրիշ անգղիական ընկերութիւն մ'ալ Սամսունէն Սըվազ երկաթուղի մը շինելու արտօնութիւն ստացաւ կայսերական կառավարութենէն։

Այս երկաթուղիին երկայնութիւնը պիտի ըլլայ 250 մղոն։ Ընկերութեան դրամագլուխն է 4,500,000 լիրա սթէռլին եւ 25,000 լիրա երաշխաւորութիւն պիտի կայսերական կառավարութեան։

Երկաթուղին առաջ Սամսունէն Եմասիա պիտի շինվի, եւ անկէց պիտի շարունակէ մինչեւ Թոդաթ, անկէց՝ ալ Սըվազ։

Կայսերական կառավարութիւնը հարիւրին 7ով շահ կապահովցընէ ընկերութեան, եւ շահէն մասն չպիտիունենայ։

Այս շնորհումը օգոստափառ Ինքնակալին հաւանութեանը յանձնվված է, եւ կը յուսացվի որ կայսերական հրովարտակը քիչ օրէն կելլէ։

— Պաղտատէն եկած վերջին նամակներէն կիմացվի որ Դամասկոսի կառաւարչին մեռեալներուն թիւը առջի բերանը ըսվածին չափ շատ է։ Այլ 1660 ուղղա եւ 10 կամ 12 հազար քսակի ապրանք ու շատ ալ դրամ Անէղի ըսված արաբներուն ձեռքն ինկեր է։ Այս հարստութեան մեծագոյն մասը Դամասկոսի վաճառականներուն ըլլալով, շատերը սնանկացան։

— Անցեալ հինգշաբթիէն ուրբաթ լուսնալու դիշերը՝ ժամը ութու կէսին միջոցները Ղալաթիա խուլէ-խարուանսարայի մը դիպուածով հրդեհ ելլելով 20ի չափ տուն եւ խանութ այրեցաւ։

— Լուր առնվեցաւ թէ Պաղատատի կուսակալ Մէհէմէտ Բէշիտ փաշան որ Սէօղիւքլիւ կը կոչվէր, կաթուածէ հիւանդանալով՝ վախճաներ է։ Այս անձը կայսերական տէրութեան ամենէն բարեբարոյ կրթեալ եւ բանիրուն նախարարներէն մէկն ըլլալով, իր մահը ցաւալի կորուստ մըն է։

— Փարիզէն գրված նամակ մը կըսէ թէ Մոլտաւիայի նախորդ կուսակալ Կ. Կիքա պէյին մահը անձնասպանութենէ* յառաջ եկեր է, եւ ասոր պատճառ կը համարի իր այս օրերս ունեցած ընտանեկան վիշտերը։

— Հասարակաց կրթութեան նոր պաշտօնարանը որ առ ժամանակեայ կերպով Վալիէ Սուլթանին վարժատանը մէջ հաստատուած էր, տեսչութեան պաշտօնարանը փոխադրեցաւ, հոն յատուկ տեղ պատրաստվելով։

*Ինքզինքը հրացանով սպաններէ։

ԾԱՆՈՒՑՄՈՒՆՔ

ՈՐՈՊ ԼԱՖԷՐԹԻՕՐ

Տուէոր Պոմբ-Լաֆէրմիէռ բժշկին հնարած բուսական ասուիրը (շուռուպը) Տուէոր Յիրօպոր Սէն Յիրէնի բժշկին ապրանքերուն ապահովցած՝ իւրաքանչիւր թարիւնը ջրելու եւ մարբելու համար Լարեյի, Պրէ-իւլինիէ, Սաքառնայի Սաքօնիւի եւայլն դեղերէն։ Մօրթ-յիան լերդի ի-ղէն, դ ան արուինան (ասէրբինի) ասուիին, Սաքառնայի հէ-ռին (խէ-լասէին), եւ Լօրով ասիով պատրաստված ամեն դեղերուն գործը կը գործեմ։

Ուրոպ Լաֆէրթիօռ-ը յարգելի հեղինակաւորութեանց դիմեր է։

Ուրէն (Ռիմբէյ)։
Պուլոր (Լիպան)։
Կարուռաք (գամլա)։
Ծրէ-բուռնիւն (մաշիլ. վարել)։
Իմուռաք ասասուղի։
Տիգուռնուռնիւն։
Ուռնցի (Ռի-գէօռ)
Շնարգենլուռնիւն Ջայն։
Կեռէ (է-լէռ)։
Սարդիցած հոս։
Յուգացուռնիւն (գի-մրիսմ)
Սեռամոգիւռնիւն (գէրա սի վրա
Ջրգուռնիւն (ասբգա)։
Խոյ Երիկամանց։
Էերդիռեան ախտ։
Բորբուռնուն ապամոգի եւ ընդերաց։
Խոյլ (ասբ ասա)։
Լնդագարուռնիւն (ասէրբինի։

Ուրոպ Լաֆէրթիօռ-ը էդոնբէ Կ. Պէլլոյ գլխաւոր դեղավաճառներուն քով եւ գլխաւորապէս Պ. Տէլլա Սուռաքի՝ Օռնիթի-Թալիայի դեղարանները։

Մէկ շիշը 16 ֆրանգ է. եւ կէսը 8 ֆրանգ։

Պարտեա բժշկի մը որ Անգլիայի եւ ուրիշ գաղութներու հիւանդանոցները կրնայ եւ հիմա ընդունիւոլը Գեյօղլը քնակելով անդամալուծութեան (էեմրիթիզմ) լուանուռնիւն (ասբալգիա) գիրմարուռնիւն (սերբեսմիզ) եւ իրենց հիւանդութեանց պէտք նայի, որոնց շատ գործածուած է։ Ինքը մեծ եռանդաբար պանմը մեջ քնակելով կուզէ որ աս պեսակ հիւանդները հոն նայի։ Այս բժշկին հետ պեռնուլուզը՝ Մերճանը Մարգարեան Պ. Յարութիւնին իր ուր նայելը իրեն մը ցնցվեցին։

Յարգելի Տօքթոր Սարգիս Լուսալարարեան բիկոյի մեջ Ադամանդարանիան (Տիզմիլիէ) արհեստին ուր գտնվիլ լաւ ընդունելով, քաղաքիս եւ քաղաքամասերուն գործերուն գործածելու համար հոն իր արհեստին։

Եւ հիմայ իր հայրենիքը վերադառնալով ակաւոր իր այս օգտակար արհեստը քանիցներուն իր գործը պիտի ըլլայ,

1. Ակաս գոշել գէ-բուռնիսմ եւ անդամ.
2. Ադամանդները մաքրել հնարելով.
3. Ծակ ականները նորութիւնով խառնարդով լցընել՝ ասանց իրարի եւ ներքուռնիան.
4. Ակաս վնասած պեղերը նոր ակաս քնել բնականին վրայ գնելով եւ ապանով. եւ ասեր իր աշխատին գլխաւոր մասը։

Հարկ եղած ատենը նորութիւնով կաղ մը ալ կը գործածէ, որով անդամ անդ գայուռնիւն մը պատռելով, գործարանիան ցաւը անդրելի կընէ։

Պարոն ըլլալով ծերագոյն գոհ դիտել ըլլայ յարգելի հասարակութիւնը, յարգանօք կը հրաւիրէ իր այս ծառայութիւնը կարօտ եղողները իր գործատեղը Անգլիական Բ. դեսպանատան դիմաց Անգլի Զարլսի թիւ 13. ի եւրոպա։

Յարգելի Ս. Մ. Մինասեանը ընկերութիւնը ընդունած է Ամերիկայէն տեսակ տեսակ ժամացոյցներ օրական եւ շաբաթական այլ եւ այլ ձեւով կազմ եւ իւրաքանչիւրներ։ Գնեն խելացոյ գործիներ, որոնք էլ ապէնի մեջ շատ մը խելացոյ կը նեն։

Գնեն Ամերիկայի թանգագոյն ոսկեղներ այլ եւայլ տեսակ. եւ ելլարդէ ոսկի ամաններ հիմա աճառ գնով կը ծախուին նոյն ընկերութեան մագազան ի Գալաթիա։

Յարգելի Պ. Յակոբ Պալեանը Ամերիկայէն վերադարձելով այս օրերս սկսաւ շինել Ամերիկայի ազնիւ երեսներ (պուտուքնոր) ինչպես եղջիւր, զատարով եւ իւղով, ոսկեղով եւ իւղով, լմնցնելով եւ պարզ ջրով, որոնք շատ օգտակար եւ հարմար են հիւանդներու գոյացոց եւ հարուածներու։ Այս երեսներուն թարմութիւնը (ինարիութիւնը) կը հրաւիրէ ընտրողութիւնը Ս. Մ. Մինասեան եւ ընկերաց մագազան ի Գալաթիա։

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ (ԴԱՄՊԻՕ) ԳԻՆԵՐԸ

ԹՂԹԱԴՐԱՄՈՎ ԱՌԱՆՑ ՍՓՕՆԹՕՑԻ

27 ՕԳՈՍՏՈՍ

	Ղ.	ՍԹ.
Լոնդրա 31 օր պայմանաժամ		
„ 3 ամիս „	139	40
Փարիզ „ „	223	24
Մարսիլիա „ „	222	
Ամստրտամ „ „		....
Վիէննա „ „		
Թրիէստ „ „		
Լիվորնո „ „		
Ժենովա Լ. Ն. „ „		
Օրեռ „ „		.....

ԴՐԱՄՈՑ ԱՐԺՈՒՈՒԹԻՒՆԸ ԹՂԹԱԴՐԱՄՈՎ

29 ՕԳՈՍՏՈՍ

Օսմանեան լիրա Մէճիտիէ	127	
Անգլիական լիրա	139	
Գաղղիոյ 20 ֆրանգանոց ոսկի	111	20
Ռուսի բիւլիէ-ի	115	
Ա-ստրիոյ գերմանց	65	10
„ Մաճար	64	10
Մէճիտիէ 20նոց ոսկի	32	20
„ „ արծաթ	25	20
Հինգ ֆրանգանոց արծաթ	28	
Գարպոնանց	22	20
Հոլանտիոյ	32	20
Բելճիկա	30	
Սուիցերիոյ	195	
Մահմուտիէ ոսկի	120	
Հինգնոց դանանոց, հարարիի	185	

Կ. ՊՕԼԻՍ 29 ՕԳՈՍՏՈՍ

ԳՆՈՂ ԹՈՒՐԵՐԻՆ

(ԳԱՆԹԱՐԻՒ)

Խաղ	Ղ.	ՍԹ.
Ուխտ եւ Հրաբ Ա. տուկ 100 հատ	1050	1200
„ „ Բ. „ „	940	1040
„ „ Գ. „ „	850	900
Հատոր		
Ընդհ. Գր. 6—10 լիտր		
Լոնդրա	կենտնր	
Լիվերբուլ	10 „ „	
Գլազկո	„	
Ընդհ. Հոլ. Էշ. Ա. տուկ.	„ 400	410
„ „ „ Բ. „ „	390	395
„ „ „ Գ. „ „	375	385
	ԵՐԵՍ	ԵՐԵՍ
Գլասկու (Գլազկու)	հատ 10,	
Դարբին (Թարբին)	ոչոյ „ 22.	
Մէնոկ (Գարբինֆիլ)	„ 9.	10
Նեբրիեղինի։		
Լեռնակ (Զեվէր)		
Գինիլա	հատ. ՍԹ.	125 . 130
Մարրաս	„ „	60 . 70
Ուրտան կրտր (Գարբեռ)		50
հասարակ Բրճենք.		43 . 45
Ա. տուկ. „ ո- շարքաչ		100
Սպիտակարեռ (Ի-սպի-պէճ)		
Ֆինուվա Ա. տուկ ընդհանրու։	„ 380	400
Թրիէստ Ս.Վ.Ա. „	100 .	
Նեբրիսպոյտ։		
Գրանիշ (Մոսպատամ կենդ	„ 350	400
Սանիա Մարիա ապէկ	„ „ 120	130
Մեսպաղայնի։		
Ենոտ (Գրալոյ)	կենդ. ՍԹ.	1020 . 1030
Ենուշարդ Ընդհ. հատ.	„ 8	9
ողպոտ (Զեվէկ)	կենդ. „	220 . 230
Երիսի Ընդհ.		
Երիսյայ- (Լամա) բուլրայ-,		
տուռակոսի. կենդ. ՍԹ.	88 .	90
Ցպայ- (Տէմրի) բե-եռոյ-	„ 88	92
Տախտակ ին- 1--12	„ 130	135
Կոդոր (Գոռ-բրոռ Ա.		220
Թիմիրեղ (Թիմնէ-է) ղրէնոռ	„ 390 .	400

ՆԵՐՔԻՆ ԲԵՐՔ

		ՍԹ.	ԵՐԵՍ	ՍԹ.
Էֆլոռ	հատ	200		
Թիֆիրիէ Ինկիլ-ի-		35.		
Բոռոդ (Ինտիռ) Բոռելի		10		
„ Ընուռալ-		8½		
„ Լոռոցված	„	15.		
Մեղրամոմ		30.		
Ճեռի Ինկիլ-ի-		7.		8
Գիրուռ (Մաղը) սե-		13		
„ Ճերմակ		5,		6
Պալիօք Գիլիսթրի-		13.		14
Մահմուդիէ Ընուռ. ըստ տեսակին		200.		300
Գիլիրի ծերմակ տեսակ-	հատ	25.		30
Բամպակ Իզմիրի	„	9.		10
Խեժ Էրուքիս (Օմտուրիպի)				
„ Ընուռալ-		30.		35
Գարդի ի-ղ (Կիլ-ի եռաղ) Գրը-				
ղանլըք	ֆրանգ	16		17

ՄԵՏԱՔԻՍ

Մէկ Ա. տուկ	ռիֆկին	ՍԹ.	600 700
„ Բ. „			550 600
Մէշուռ կարճ			550 600
„ „			520 550
Հատ երկայն ընդէր			570 580
„ „ ժիլակ			000 000
Տեմիրեղ			
Գարկոսպանի ժիլակ հատ			270-290
Լուրիա Տրպզի արայ 100 հատ			130
Կաղին (Ֆընդիք) Տրպ ընկերք կենդ			130
Զեռ Էյմլաք	հատ	10	10
Ճամ (Սպոռն) Գանդիա	„		9
Եղ ֆօր			7 . 20

ԱՐՄՏԻՔ

Յարեն Ընուռալ- կարգ երեսը		28	
„ Բուռելի	„ „	25	
„ Իսմայիլ	„ „		
„ Կալաց	„ „		
„ Թայան	„ „	30	33
Խարայլ կոկոռ	„		
„ Բուռելի կոկոռ	„	20 .	22
Եգիպտացորեն Կալաց	„	17	
„ Ընուռալ-	„		
Գարի Բուռելի	„	11	12
Ալիր թիրիերոպ		3	
„ Բ. տեսակ	„	2	20
Բրինձ Ուելիս	„	3	30

Վաճառանոցս մեջ կայ ընդարձակ 250,000 երես- յարեն եւ 30,000 երես- գարի։

Ա՛ս լրագիրը շաբաթը անգամ մը կ'ելլէ հինգշաբթի օրերը։ Ով որ սուղ կրնայ ստորագրվիլ, Կ. Պոլիս՝ Զինվի խանը լրագրոյս դրասենեակը։ Իսկ դուրսերը հոդարարձուներն են։

Իզմիր՝ Սարգիս աղա Աղաբեկեան։
Աղեքսանդրիա՝ Պ. աղարոս աղա Տ. Գասպարեան
Անդրիանուպոլիս՝ Յովհաննէս աղա Պահճեպանեան։
Պրուսա՝ Յակոբ աղա Մանասեան
Կեսարիա՝ Մահտեսի Կարապետ աղա Գալենկեան։
Տրապիզոն՝ Յակոբ աղա Գարակեօզեան։
Կարին՝ Յակոբ աղա Խոսրովեան։
Երզնկա՝ Յակոբ աղա Պրտրդեան։
Գորիշան՝ Յակոբ աղա Մանի։
Նիկոմիդիա՝ Պ. Ա. Մուրատեան։
Թրեբիզոնդ՝ Մահտեսի Նշան աղա։

Ուրիշ քաղաքներէ ստորագրվիլ ուզողները՝ աս տեղերէն մեկուն հետ կրնան թղթակցիլ։

ԽՄԲԱԳԻՐ-ՏՆՕՐԷՆ
Կ. Ս. ԻՒԹԻՃԵԱՆ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՍ ԼՐԱԳՐՈՅ
Կ. ՊՕԼԻՍ. ՁԻՆՎԻԻ ԽԱՆ